

M. TULLIA CICERONA

TROJE KNIHY O ŘEČNÍKU

Vkusné mluvy se vůbec sice dosahuje tříbením pomocí studia písemnictví, ale u vyšším stupni se vzdělává čtením řečníků a básníků. Staří totiž, kteří neuměli ještě řeč svou krášlit, všickni skoro mluvili znamenitě správně, a kdo si mluvě jejich přivyknou, ani kdyby chtěli nedovedou jinak nežli správně mluvit. Jenže se nesmí užívatí slov takových, jež nyní už nejsou obvyklá, leda snad tu a tam pro ozdobu a to střídme, jak ukáží; avšak slov dosud obvyklých bude moci dobrý znalec a pilný čtenář starých spisovatelů užití za nejvybranější.¹⁵²⁾ Avšak správně mluvití neznamena jen varovati se vadných slov, ale i nesprávného tvarosloví, aby se ve smyslu nic nezmátlo, sobě neodporovalo a nepřevrátilo; ale i dobře ovládati jazyk, dech a hlas.¹⁵³⁾ Nemyslím, aby se jednotlivé hlásky přepjatě vyražely, ale rovněž ne, aby se nedbalou výslovností zatemňovaly; slova se nemají tenoučkým hláskem skomíravě vydechovati, nemají však ani tuze ztěžka jaksi dýchavičně soptiti a sršeti. Co pravím o hlase, není ještě to, co náleží řečníckému přednesu, než jen to, co se mi zdá býti takřka nerozlučným požadavkem řádné mluvy. Jsou totiž jisté vady, jichž se každý uvarovati hledí: hlas měkce tenký, jako u ženských, neb zase křiklavě zlovučný a odporný. Ale jedna vada jest, kterou mnozí schválně hledají: hlas hrubý a drsný. V tom si někteří libují, protože se jim zdá, že si tím způsobem řeč jejich dodává rázu starožitného. Tak se zdá ku příkladu, že má tvůj přítel, Catule, Lucius Cotta¹⁵⁴⁾ zálibu v ztěžkopádné výslovnosti a drsném hlase, domnívaje se, že co propoví

hodně hrubé, bude zníti starobyly. Tvůj hlas a jemná výslovnost se mi dobře líbí; nemíním výslovnost slov, ač to je hlavní věc; avšak tu nám přináší školní vyučování, té nás učí knihy a utvrzuje v ní stálý cvik při čtení a mluvení; ale já myslím libozvuk hlasu, jak mluvíš; tím libozvukem se u Řeků vyznačují Attičané a v naší latinské mluvě hlavně náš Řím. V Athénách vědecká vzdělanost rodných Atheňanů již dávno zašla; město zůstává toliko domovem vědeckého snažení, jehož se rodáci tamní už neúčastní, jež vša! cizinci pěstují, okouzleni jaksi samým jménem toho města a jeho slovností. Přece však i nejméně vzdělanější Asiaty kterýkoli prostý Atheňan snadno překoná, ne tak výrazy a správnou mlouvou, ale libozvučností a lahodou řeči. Naši římstí rodáci si méně hledí vědeckých studií, než latinští krajané v provincii; a přece z těch římských rodáků, kteří, jak víte, nijak nevyvíkají vědeckým vzděláním, není jediného, aby snad Q. Valeria Sorana,¹⁵⁵⁾ nejméně vzdělanějšího ze všech římských občanů, nepředčil jemností hlasu, ladným pohybem rtů a libozvukem.

Když tedy jest jistá římská, rodným občanům hlavního města vlastní výslovnost, při níž nic nemůže urazití, ani nelibost vzbuditi ani výtky dojítí, při níž nic nezní ani nepáchne cizinou, přidržme se jí a hledme se uvarovati všeho nejen venkovsky hrubého, ale i cize nezvyklého. Já když slyším mluvití svou tehyni Laelii¹⁵⁶⁾ (ženy si zachovávají snáze starý ráz řeči neporušený, ježto přiučiti se hovoru obecného davu příležitosti nemají a tím setrvávají při tom, čemu se nejdříve naučily), vždycky se mi zdává, že slyším nějakého Plauta nebo Naevia. Mluví tak přirozeně a prostě, že není ani zdání o nějaké okázalosti nebo nápodobě. Z toho soudím, že tak mluvil její otec a předkové; nikoli drsně, jako zmíněný Soranus, ani nemotorně a široce, ani trhaně, nýbrž úsečně, plynne a lahodně. Tudíž myslím, že ten Cotta, jehož ty širokou výslovnost, Sulpicie, dosti často nápodobíš, tím že hlásku „i“ potlačuješ a místo ní plnozvuče „e“ vyslo-

vuješ, nenápodobí starobylych řečníků, nýbrž prostě žence.¹⁵⁷⁾

Když se tomu zasmál i sám Sulpicius, pravil Crassus: „To já tak na vás, abyste také něco o svých vadách zvěděli, když už jste si přáli, abych mluvil!“